

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn

Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem

Monumentnummer: 365.894

Monumentbeschrijving

Redengevende omschrijving

Kadastraal perceel

GRC00 B 2942 & C 3916, 4865, 4866, 4960, 4961, 4985 & 5078

Datum van aanwijzing

18 augustus 1993

Datering

Eind 16^e eeuw

Object

Courtine met ravelijn

Complex

Onderdeel van monumentaal complex 365.879 Vesting Gorinchem

Inleiding (geen onderdeel van redengevende omschrijving)

Aan het einde van de 16e eeuw werden buiten de middeleeuwse stadsmuren en de stadsgracht van Gorinchem aarden vestingwerken opgeworpen: bastions, courtines (of gordijnen) en ravelijnen. De bastions zijn de uitspringende verdedigingswerken van de vesting. Deze zijn met elkaar verbonden door courtines (een weermuur of verbindingswal). De courtines worden verdedigd vanaf de ravelijnen. Het gaat hier om de courtine met ravelijn tussen bastions VIII en IX.

Omschrijving

15. COURTINE VIII-IX MET RAVELIJN. (Dalembolwerk bij 17)

Courtine met:

- voor het midden een dam door de hoofd- en ravelijnsgracht, waarvan de kruinhoogte gelijk is aan die van de hoofdwal;
- overigens een voorliggende hoofdgracht ter breedte van pl.m. 50 meter;
- een ravelijn met ravelijnsgracht, doorsneden door de dam;
- ter weerszijden van de dam delen van de ravelijnsgracht ter breedte van pl.m. 10 meter.

Graaf Reinald Alliantie

Van perceel 4424 slechts een strook ter breedte van 7,5 meter, grenzend aan perceel 3909 (wat dit laatste betreft: ten noorden van perceel 3839).

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn

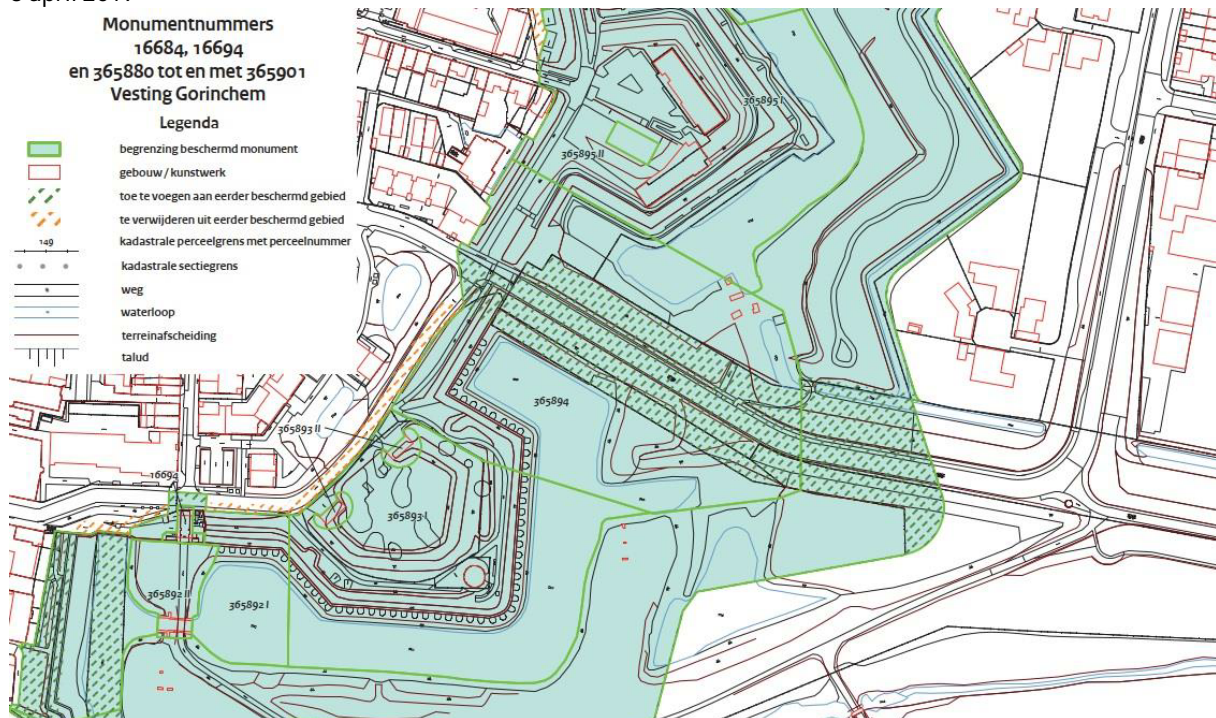
Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem

Monumentnummer: 365.894

Wijziging monument

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft in het najaar van 2019 besloten de ruimtelijke begrenzing van het monumentaal complex Vesting Gorinchem te wijzigen, waardoor nu ook de dijk binnen de begrenzing van het monumentaal complex ligt.

Uitsnede uit de Overzichtskaart behorende bij de redengevende omschrijving van Complex Nieuwe Hollandse Waterlinie, Monumentnummers 16684, 16694 en 365880 tot en met 365901 Vesting Gorinchem. Bron: RCE, 8 april 2019

In de omschrijving van het monumentale complex (nr. 365879) staat het volgende met betrekking tot de dijk genoemd:

Bij B. Bouwjaren en bouwers, belangrijkste wijzigingen, aanvullingen en verbeteringen na aanleg 1578-1600:
 - Het aanleggen van de Dalemsedijk met dammen door de grachten, over het ravelijn voor de courtine VIII-IX in 1815.

Bij C. Verschijningsvorm en hoofdonderdelen:
 - In courtine VIII-IX de coupure Dalemse Dijk als toegang tot de vesting

Bij E. Samenstellende onderdelen:

“Hoewel hier en daar delen verloren zijn gegaan of zijn gewijzigd is het geheel, gevormd door een hoofdwal, elf bastions, een hoofdgracht, twee beren, een poortgebouw, buitenwerken, enige bomvrije gevechtsofstellingen en idem magazijnen, alsmede enkele tot de vesting behorende utiliteitsgebouwen,
 - wegens het grotendeels gave karakter als voormalige, vrijwel regelmatig elfhoekige, voornamelijk volgens het Oudnederlandse stelsel gebouwde, vesting;

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn

Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem

Monumentnummer: 365.894

- wegens het vrijwel gave karakter als riviervesting met een haven binnen de omwalling en verdedigbare sluiswerken;

een goed en gaaf voorbeeld van een zestiende-eeuws complex van verdedigingswerken bij de samenkomst van drie rivieren, hetwelk na enkele aanpassingen een uitgebreider en meervoudiger functie in de zeventiende t/m twintigste eeuwse verdedigingsstelsels kon blijven vervullen; welk geheel van algemeen belang is op grond van zijn architectuurhistorische, krijgsgeschiedkundige en oudheidkundige waarde.”

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn

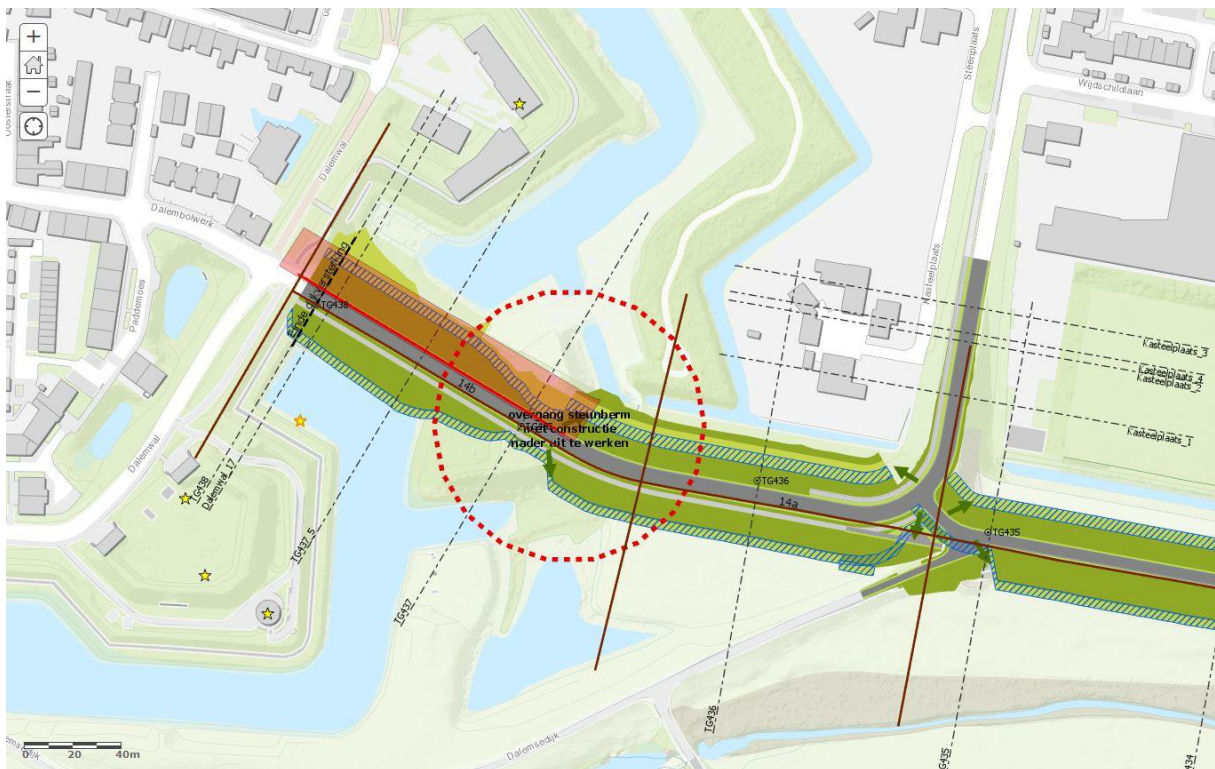
Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem

Monumentnummer: 365.894

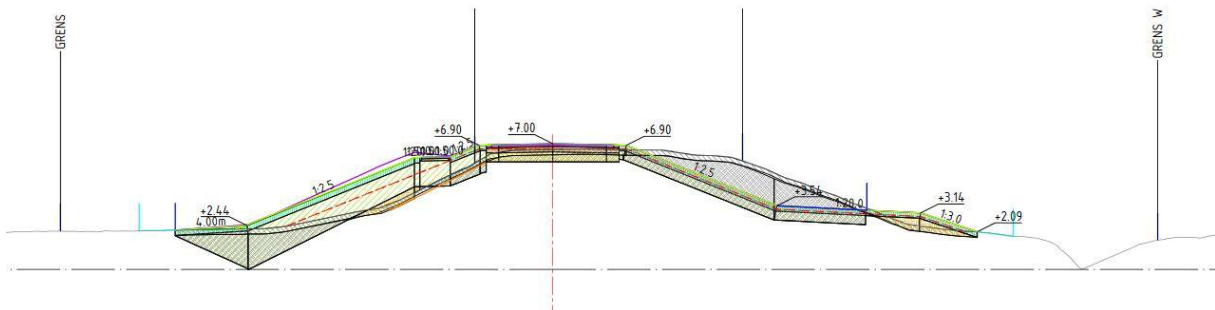
Definitief Ontwerp t.b.v. Projectplan Waterwet

Ruimtelijk effect PPWW

In dijkvak 14b wordt een langsconstructie toegepast, in dijkvak 14a een oplossing in grond. De overgang tussen beide, moet nog nader uitgewerkt worden. Voor beide dijkvakken geldt dat aan de binnenzijde grond wordt verwijderd en aan de buitenzijde grond wordt aangebracht. Het voetpad dat nu aan de binnenzijde op de kruin ligt, wordt verplaatst naar de buitenzijde, en komt iets lager te liggen dan de kruin. De nieuwe kruin wordt 18 cm tot 39 cm hoger dan de bestaande kruin.

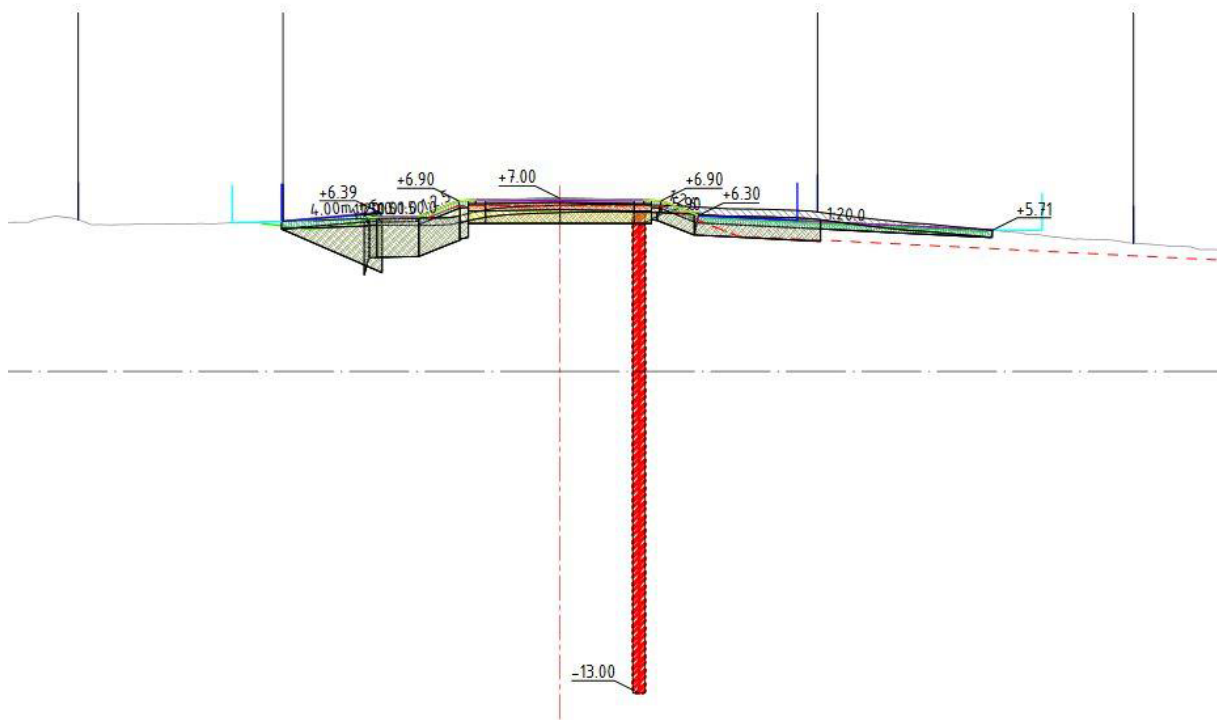

Profiel dijkpaal TG436

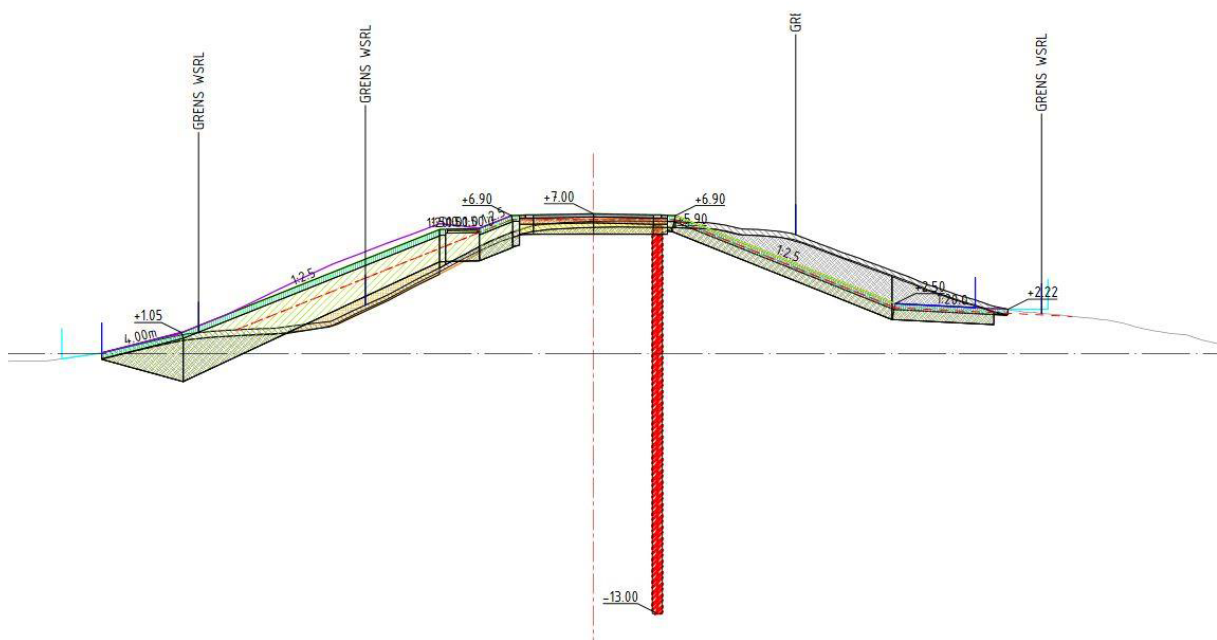

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn
 Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem
 Monumentnummer: 365.894

Profiel dijkpaal TG437

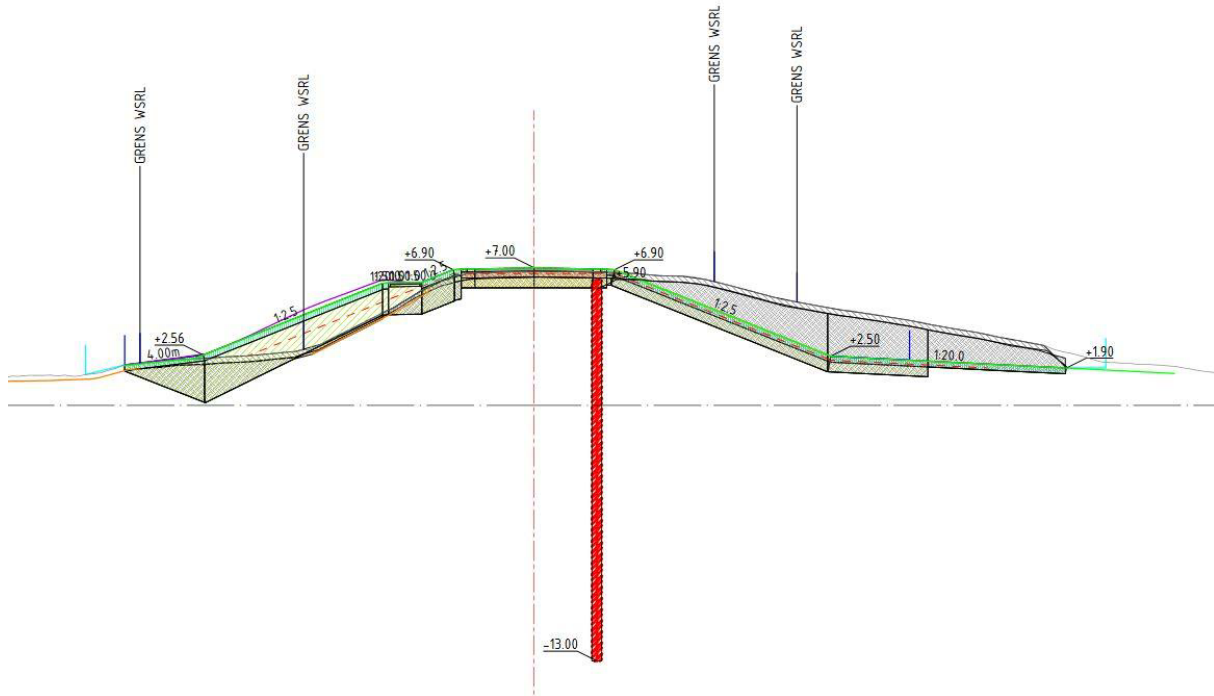
Profiel dijkpaal TG437.5

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn

Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem
Monumentnummer: 365.894

Profiel dijkpaal TG438

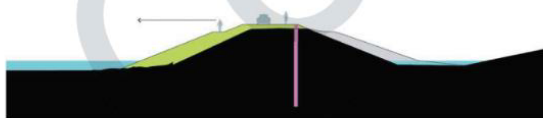

De Dalemsedijk ligt over het ravelijn voor de courtine. De restanten van het ravelijn zijn nog herkenbaar aan weerszijde van de dijk aanwezig. Het deel ten zuiden van de dijk is volledig overgroeid. Het deel ten noorden van de dijk is in gebruik als tuin. Voorheen werd uitgegaan van het opknappen van de zuidzijde van het ravelijn. Omdat nu duidelijk is geworden dat de noordzijde op termijn ook beschikbaar komt, wordt nu uitgegaan van het opknappen van zowel de noordzijde als de zuidzijde. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft aangegeven dat bij de restauratie of reconstructie van het ravelijn een visiedocument van de gemeente Gorinchem als uitgangspunt moet dienen. Dit visiedocument moet zijn gebaseerd op de uitkomsten van een cultuurhistorisch onderzoek van de gehele vesting. Een dergelijk onderzoek is nog niet uitgevoerd. In afwachting van de resultaten van een dergelijk onderzoek en de daaruit voortkomende visie van de gemeente Gorinchem op de vestingwerken als geheel, wordt op dit moment voor het ravelijn uitgegaan van het verwijderen van de begroeiing en het herstel van de buitentaluds zodat de hoofdvorm van het ravelijn weer zichtbaar is. Een nadere detaillering van het ravelijn is afhankelijk van het genoemde onderzoek en de visie.

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn

Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem

Monumentnummer: 365.894

principe profiel

Schetsvoorstel

- restauratie noord- en zuidzijde ravelijn
- verlaagd voetpad langs zuidzijde dijk, 1 meter verlaagd
- dijktaluds ten westen van ravelijn 1:2,5

Impact

De overgang van dijkvak 14 naar dijkvak 14b, van oplossing naar grond naar langsconstructie, moet nog nader worden uitgewerkt. Daarom is nog niet duidelijk wat de impact wordt op het aanzicht van het ravelijn bij het binnenkomen van de vesting.

Effectbeoordeling

Nader te bepalen.

Mitigerende maatregelen en advies

Aandachtspunten:

- Overgang van dijkvak 14a naar dijk vak 14b, van oplossing naar grond naar langsconstructie, en de impact op het aanzicht van het ravelijn bij het binnenkomen van de vesting.
- Vooral nog wordt ter hoogte van het ravelijn uitgegaan van het verwijderen van de begroeiing en het herstel van de buitentaluds zodat de hoofdvorm van het ravelijn weer zichtbaar is. Een eventuele nadere detaillering van het ravelijn is afhankelijk van een door de gemeente Gorinchem uit te laten voeren cultuurhistorisch onderzoek naar de gehele vesting.
- Zorg (met name bij de aanleg van het voetpad ten zuiden van de kruin) ervoor dat de keermuren van de courtine zichtbaar blijven.
- Zorg ervoor dat de keermuren en wal van de courtine niet beschadigd worden bij het aanbrengen van de langsconstructie.

Rijksmonument Courtine VIII-IX met ravelijn
Dalembolwerk bij 17, Gorinchem, Gorinchem
Monumentnummer: 365.894

Keermuur van de courtine (rechts in beeld) ten zuiden van de dijk

